

Hoe lossen we de door ouders en leerkrachten gecreëerde problemen op?

Arianne Struik, ontwikkelingspsycholoog / systeemtherapeut, werkt als behandelaar en programmaleider Emotionele Stoornissen bij kinder- en jeugdpsychiatrisch centrum Herlaarhof. Daarnaast verzorgt zij workshops en trainingen.

De individualisering van de maatschappij, de sterk veranderde vorm van lesgeven op scholen en de wijze van opvoeden van ouders zorgt voor een nieuwe generatie kinderen met nieuwe problemen en daarbij passende oplossingen. Er is een sterk toenemende vraag naar interventies voor kinderen die onzeker en angstig zijn, gepest worden en niet kunnen voldoen aan de eisen die de maatschappij aan hen stelt. Deze interventies schieten dan ook als paddestoelen uit de grond. De vraag is of de interventies daadwerkelijk effectief zijn of dat ze vooral door ouders en leerkrachten worden aangegrepen om het probleem op te lossen dat zij zelf hebben gecreëerd. Is het feit dat er 'iets' aan gedaan wordt niet vooral een geruststelling voor leerkrachten en ouders?

Een veilige hechttingsrelatie tussen ouder en kind is de basis voor het leren herkennen, benoemen en uiten van emoties. Binnen die veilige relatie is voldoende tijd en aandacht nodig van de ouder om zich te verdiepen in wat er in zijn kind omgaat en hem dat aan te leren. Zo leert het kind zich-

zelf kennen, zijn emoties en intenties uiten en daarover communiceren. Dan kan het kind ook de intenties van anderen leren begrijpen en zo ontwikkelt het mentaliserend vermogen en het vermogen om zich in te leven in anderen. Het zelfbeeld van het kind wordt in de eerste jaren hoofdzakelijk bepaald door wat de ouder denkt, zegt en vindt van het kind. Later wordt ook de mening van leeftijdsgenoten steeds belangrijker (Struik, 2010).

In de huidige maatschappij is er te weinig tijd en aandacht voor deze processen en deze groepsinterventies nemen taken over die vroeger bij ouders, familie en leerkrachten lagen. Dat is niet erg, maar we moeten ons dit wel realiseren. Het betrekken van ouders is mijns inziens van groot belang en je kunt je afvragen of gelukslessen voor ouders niet veel effectiever zijn.

Een gevaar van dit soort trainingen kan zijn dat er een soort schijnwereld gecreëerd wordt, wat maakt dat de realiteit nog harder aankomt. De SterkID-kampen zijn daar een

mooi voorbeeld van. Het programma zit goed in elkaar en biedt kinderen de mogelijkheid tot een corrigerende ervaring. De sociale omgeving voelt voor deze kinderen aan als een warm bad. Dat kan de overgang naar huis en de situatie van alledag nog moeilijker maken. Ze komen terug in de ruzies met ouders en het gepest op school, terwijl ze hebben ervaren hoe het anders kan. De polikliniek voor ouders met vragen is een goede aanvulling, maar het gaat vaak juist om ouders die het probleem niet bij zichzelf zoeken maar alles op hun kind projecteren. Die ouders laten hun kind diagnosticeren en geven hun kind medicatie, waarbij Van Geldrop zich terecht afvraagt of dat wel nodig is. Als je daar niets mee doet, en in veel gevallen kan dat ook niet vanuit die positie als kampbegeleider, dan is de indirecte boodschap die je die kinderen meegeeft: 'de situatie waar jij in zit vind ik okay'.

De Kanjertrainingen hebben nog een veel groter nadeel. De indicatiestelling is breed en kinderen met behoorlijk probleemgedrag kunnen deelnemen aan een training die niet voor hen is ontworpen, geen theoretische basis heeft en wordt uitgevoerd door niet gekwalificeerde trainers. Dat brengt grote risico's met zich mee. De wachtlijsten in de jeugdzorg zijn lang, maar dat betekent niet dat gespecialiseerde behandeling kan worden vervangen door preventieve en laagdrempelige interventies. Er wordt bijvoorbeeld niet onderzocht waarom een kind zich als een pestvogel gedraagt. Gedrag wordt sterk genormeerd: 'pestvogel of konijngedrag IS minder effec-

tief'. Het is maar de vraag of dat voor alle kinderen zo is. Er wordt uitsluitend gefocust op gedragsverandering en dat vind ik gevaarlijk. Er wordt gesteld dat de omgeving, school en ouders, wordt meegetraind, maar hoe wordt gewaarborgd dat een leerkracht of ouder zelf geen pestvogelgedrag blijft vertonen?

Bij getraumatiseerde kinderen en kinderen die te maken hebben met een onveilige hechting is het gedrag dat ze vertonen een gevolg van aanpassing om te overleven. Binnen de kinder- en jeugdpsychiatrie worden deze kinderen gefaseerd behandeld waarbij er eerst gewerkt wordt aan een veilige omgeving. Gedragsverandering door middel van sociale vaardigheid en weerbaarheidstrainingen wordt pas in de laatste fase, de integratiefase, getraind. Te vroeg inzetten op gedragsverandering kan het kind in verwarring brengen en schaden waardoor de noodzaak tot overlevingsgedrag wordt versterkt. Kinderen die mishandeld worden, lopen zelfs een grotere kans op mishandeling als ze zich weerbaarder gaan gedragen. Deskundige en zorgvuldige indicatiestelling, uitvoering en timing is noodzakelijk. Mijns inziens kunnen deze trainingen uitsluitend worden uitgevoerd door goed opgeleide professionals en niet door leerkrachten die een driedaagse training hebben gevolgd.

Leerkrachten die graag willen bijdragen aan de sociaal emotionele ontwikkeling van hun leerlingen kunnen mogelijk wel gelukslessen gaan geven. De gelukslessen zijn niet normatief, schrijven geen gedrag

voor maar leren de leerlingen zichzelf te ontdekken. Het zijn lessen waarin er even stilgestaan wordt bij jezelf en je binnenwereld. Daarmee leveren deze lessen een uitstekende bijdrage aan de normale ontwikkeling.

Het praten over en tonen van emoties maakt een leerling wel kwetsbaar. Dat kan veel opleveren, maar dient altijd zorgvuldig te gebeuren. Daar waar je leerlingen kwetsbaar maakt, kan groei ontstaan maar ook beschadiging. Een leerkracht die geluks-

lessen geeft of een school die een Challenge day organiseert moet zorgen voor voldoende gezag om de veiligheid van de leerlingen te kunnen waarborgen. Dat is niet voor elke leerkracht of school haalbaar.

Literatuur

Struik, A. (2010) *Slapende honden? Wakker maken! Een stabilisatiemethode voor chronisch getraumatiseerde kinderen*. Amsterdam: Pearson.